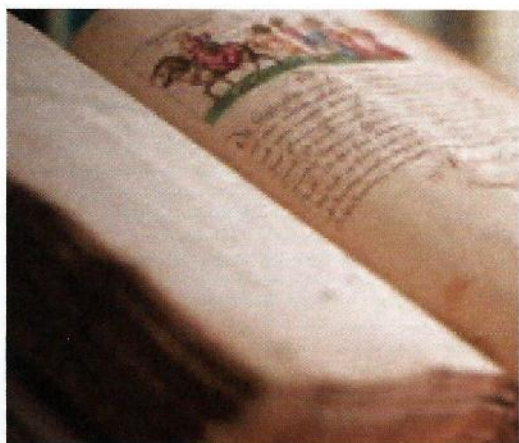

INHOUD

SALSA! en het stadsarchief gaan wereldwijd	1
Colofon en praktische informatie	2
Glasnegatieven gaan internationaal	3
Als muren spreken...	4
De Vismarkt en de Sint-Annamarkt	6
Uitgelicht: postkaart in de kijker De grote Markt	8
In beeld: Een 'schoon' cadeau voor de vrijwilligers	8

Blijf via onze gloednieuwe website www.salsavzw.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en het stadsarchief.

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuvens StadsArchief

SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijke nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuvens Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

SALSA! en het stadsarchief gaan wereldwijd

Je zult het al gemerkt hebben: deze SALSA!-nieuwsbrief ziet er iets anders uit dan je gewoon was. Na tien jaar vond de redactie het tijd om de nieuwsbrief een andere look te geven. De inhoud blijft echter grotendeels van dezelfde aard. De nieuwsbrief blijft ook hét informatie- en contactforum voor iedereen die interesse heeft voor wat er in en door het Leuvens stadsarchief allemaal gebeurt. De werking van de dienst, het belang van de archiefbestanden die er worden bewaard en ontsloten en de georganiseerde activiteiten blijven dus de nodige aandacht krijgen. Maar er is meer. Naast de nieuwsbrief als gedrukt informatieforum beschikt SALSA! nu ook over een eigen website. Je vindt er praktische info over de vriendenkring en over het stadsarchief; maar ook de oude nieuwsbrieven zijn er binnenkort digitaal doorblader- en doorzoekbaar. Bovendien krijg je een overzicht van al onze publicaties. Kijk dus zeker eens op www.salsavzw.be en blijf via de website op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en het stadsarchief.

Ook het stadsarchief heeft zijn venster op de wereld via de website www.exclusiefstadsarchief.be, waar onze activiteiten voor Erfgoeddag worden aangekondigd. Wat mag je van ons verwachten op deze culturele hoogdag? Dit jaar gooit het stadsarchief zijn topstukken in de strijd. In ons depot bewaren we immers heel wat verrassend mooie, interessante en belangrijke archiefstukken. Omdat het hoog tijd wordt dat deze historische pareltjes eens in de spotlights komen te staan, stellen we in het kader van Erfgoeddag 2015, 175 jaar archiefwerking en 15 jaar Tweebronnen graag onze 15 kroonjuwelen aan jou voor.

Je kan deze bijzondere archiefstukken komen bewonderen vanaf 26 april tijdens de tentoonstelling 'Exclusief uit het Stadsarchief', die in het Leuvense stadhuis doorgaat. Welke deze 15 topstukken zijn, onthullen we pas bij de opening van de tentoonstelling. Tot die tijd stellen we op de website onder de rubriek 'Net naast de troon' drie keer per week een archiefstuk aan u voor dat het net niet tot kroonjuweel schopte, maar zeker ook gezien mag worden.

Je bepaalt ook mee welk kroonjuweel het ultieme topstuk van het stadsarchief wordt. Dat wordt bekend gemaakt op 10 oktober: dan vieren we 15 jaar Tweebronnen. In de aanloop naar deze feestdag

wordt elk kroonjuweel toegelicht door een expert tijdens een van de zeven archiefbrunches. Ontdek de data en het programma op de website onder de rubriek 'Experten vertellen' en mis deze interessante activiteiten niet.

Ook SALSA! is op Erfgoeddag aanwezig in het historische stadhuis. Een team van specialisten staat klaar om jouw raadselachtige oude documenten, prenten, kaarten, akten van deskundig commentaar te voorzien. De specialisten geven geen financieel, maar wel een informatief waardeoordeel. Kom dus zeker langs op 26 april in het stadhuis en breng jouw erfstukken mee!

Praktisch

Website SALSA: www.salsavzw.be

Website stadsarchief: www.exclusiefstadsarchief.be

Facebook stadsarchief: www.facebook.com/stadsarchiefleuven

Erfgoeddag | 26 april

- de tentoonstelling "Exclusief uit het Stadsarchief" waarin het stadsarchief haar 15 topstukken tentoon stelt (tot 17 mei)
- SALSA!-experten laten hun licht schijnen over uw archivalische erfstukken.

Feest 175 archiefwerking en 15 jaar Tweebronnen | 10 oktober

bekendmaking van het ultieme topstuk tijdens het feest naar aanleiding van 15 jaar Tweebronnen

COLOFON

Eindredactie | Marika Ceunen
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Gustaaf Janssens
Maria Theresiastraat 87 | 3000 Leuven

Foto's | Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk | Drukkerij De Bie
Vormgeving | Atelier A
Annelies Belemans, www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsavzw.be
e-mail | info@salsavzw.be
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven

Bestuursleden | Jaak Brepoels, Marc Carnier, Gustaaf Janssens (voorzitter), Sabrina Keyaerts (penningmeester), Hendrik Ollivier (secretaris), Violet Soen

Lid worden ? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €15 (voor gewone leden) of €30 (voor steundende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijks nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/30 08 69
Fax 016 23 40 06
archief@leuven.be

De leeszaal is open op dinsdag, woensdag en vrijdag van 9u tot 13u en op donderdag van 9u tot 19u.

Glasnegatieven gaan internationaal

Op zondag 1 februari opende in Tweebronnen een tentoonstelling met 60 unieke beelden over het leven in Leuven tijdens de beginperiode van de fotografie vanaf 1839. Ze vormde een tweeluik met de twee dagen voordien geopende tentoonstelling in de campusbibliotheek Arenberg van de KU Leuven, waar nog een dozijn fotoafdrukken uit onze iconografische collectie te zien waren als Leuvens onderdeel van het internationale project *All our yesterdays - Life through the lens of Europe's first photographers (1839-1939)*.

Onder de naam Europeana financiert de EU sinds een aantal jaren allerlei samenwerkingsverbanden tussen Europese partners om het Europese culturele erfgoed in gedigitaliseerde vorm via één gemeenschappelijk platform toegankelijk te maken voor iedereen. EuropeanaPhotography is een van de deelprojecten, waarbij gefocust werd op de oudste fotografische getuigenissen van ons verleden: beelden op glasnegatief vastgelegd, waarvan de drager erg fragiel is, maar de beeldkwaliteit ook uitzonderlijk hoog.

Negentien wetenschappelijke instellingen en collectiebeheerders (archieven, bibliotheken, musea en fotoagentschappen) uit dertien Europese landen brachten 430.000 beelden uit de eerste

honderd jaar van de fotografie samen en zorgden niet alleen voor hun invoer en beschrijving in de Europeana-databank, maar ook voor kennisuitwisseling over hun conservatie en voor twee prestigieuze tentoonstellingen. In april 2014 opende de tentoonstelling 'All Our Yesterdays in Pisa' (IT). Naar aanleiding van de tweedaagse slotconferentie van het samenwerkingsproject einde januari 2015 in Leuven, werd ze hier hernomen in een sterk aangevulde en ontdebeldde vorm.

De tentoonstelling focust via 19de-eeuwse beelden over het leven in diverse Europese steden op de snelle veranderingen die het vroegmoderne continent toen onderging. De fotografen van toen hebben dat gedocu-

menteerd vanuit het perspectief van de inwoners en bezoekers van de stad. Het tranformerende stads-landschap, verdwijnende tradities en moderne trends, ontluikend toerisme en heel alledaagse en individuele verhalen en sentimenten werden via de glasnegatieven voor het eerst in beeld vastgelegd.

De 74 nog maar zelden of nooit getoonde beelden over Leuven uit de periode 1864-1930 die uit de iconografische collectie van het stadsarchief geselecteerd werden, sluiten daar perfect bij aan. Ze tonen het ontluikende Leuven van nu zoals het er honderd tot honderdvijftig jaar geleden uitzag. Een klein deel ervan werd aan de internationale tentoonstelling in Heverlee toegevoegd. Zestig afdrukken vormen de tentoonstelling in Tweebronnen.

Naast de internationale catalogus van 'All Our Yesterdays' werd ook nog een aparte tweetalige Leuvense catalogus gedrukt met als titel 'Andere Tijden / Andere Steden – Trading Spaces / Changing Places'. Daarin zijn niet alleen de zestig foto's uit het stadsarchief opgenomen met bijschrift, maar ook de inleidende teksten bij de diverse thema's en twee beschouwende essays. Deze catalogus is voor SALSA!-leden aan het gunsttarief van € 8,00 (i.p.v. € 10,00) te verkrijgen in de leeszaal.

Als muren spreken...

salsa samen actief
stadsarchief leuven

Jaak Brepoels

De affiche spreekt boekdelen

Een affiche, poster of aanplakbrief is een drukwerk dat aangeplakt of opgehangen wordt om een boodschap of bericht mee te delen, een activiteit aan te kondigen, een product aan te prijzen, een probleem in de aandacht te brengen of sociaal onrecht aan de kaak te stellen. Het stadsarchief van Leuven bewaart in haar rekken een uitzonderlijke collectie aan affiches, met daarin aankondigingen van culturele (concerten, theater- en filmvoorstellingen), en van sportieve evenementen (voetbal- en wielervedstrijden, boksmatches), van stadsfestiviteiten (kermissen, wijkfeesten, jaarmarkten) en van activiteiten van verenigingen. Met de ontsluiting van de filmaffiches kon ze voor het eerst rekenen op een ruime belangstelling.¹

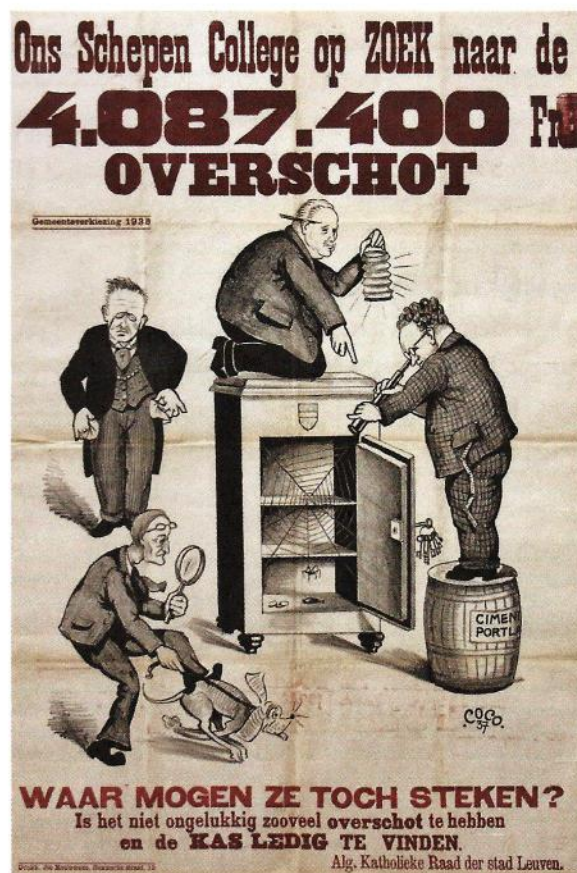
De 'gekleurde' boodschap

Tijdens de voorbereiding van een publicatie over 125 jaar socialisme in Leuven dook ik onder in de stapels plakbrieven met politieke of sociale inslag.² Die speurtocht leverde een rijke oogst aan beeldend materiaal op.³ Het leeuwenandeel daarvan zijn verkiezingsposters van politieke partijen, die naar de stem van de kiezer hielden. Ook maatschappelijke drukkingsgroepen zoals vakbonden maakten van de muren gebruik om sociale mistoestanden onder de ogen te brengen, eisen kracht bij te zetten en op te roepen tot acties. Haast steeds werd opgeroepen om demonstraties te bevolken, om vergaderingen, debatten en meetings bij te wonen of om aan vieringen en herdenkingen deel te nemen. De jaren dat 'sprekende' affiches nog het landschap kleurden, ligt ver achter ons. De affiche was hét medium om een brede massa, die de weg naar de partij-, verenigings- of vakbondslokalen niet vond, aan te spreken, te overtuigen

en op de been te brengen. Ze werden gemaakt om hooguit een aantal weken mee te gaan en overleefden dus zelden de actualiteit, waarop ze betrekking hadden. Na gebruik belandde het overschot in de afvalberg, leidden ze op zolders een kwijnend bestaan tot ze bij sloop van gebouwen herontdekt werden, of tijdig door alerte militanten 'gered'. Dat duizenden affiches in het Leuvense stadsarchief terecht kwamen en bewaard gebleven zijn, is te danken aan een gelukkig toeval dat eerder al uit de doeken gedaan werd.⁴

Voor de politieke en sociale geschiedenis van de stad is de collectie als historische bron van uitzonderlijke waarde. Ze bestrijkt de jaren tussen 1914-1968 en brengt ruim een halve eeuw politieke en sociale leven in beeld zoals tijdgenoten dat letterlijk van de muren kon lezen. Wanneer je affiches uit de twintiger jaren naast exemplaren uit de jaren zestig legt, valt op hoe ingrijpend het politieke, sociale en culturele klimaat in nauwelijks een halve eeuw gewijzigd is. Vanuit politiek en sociaal oogpunt markeren deze decennia de metamorfose van een levensbeschouwelijk verkaveld landschap, met de gebruikelijke uitvergroting van tegenstellingen, naar een meer open pluralistische maatschappij, waar controversen andere vormen aanneemt. Affiches tonen vandaag verleidelijk soms zorgelijk kijkende, maar meestal breed lachende boegbeelden, gestileerde logo's, hol klinkende slogans en baselines. Wie met dat stereotiep beeld in het achterhoofd in de verzameling grasduint, zal met

verbazing vaststellen dat de affiche een alles behalve kleurloos verleden achter de rug heeft. Tegenstellingen waren toen nog helder, vijandbeelden herkenbaar en makkelijk in klare slogans en karikaturen te vatten. Tegenstanders waren een klaar afgelijnd doelwit, dat met slagen boven en onder de gordel met de kracht van het woord bevochten werd, soms ondersteund met wat duwen en trekwerk. In dat klimaat kwam de affiche als propagandamiddel het meest tot zijn recht. Was de belle époque voor commerciële en artistieke affiche 'een gouden tijd', dan beleefden de geëngageerde aanplakkingen hoogdagen tijdens het interbellum (1918-1940). Tekst en beeld, slogan en illustratie moesten in eenklank een vaak complexe boodschap duidelijk en overtuigend overbrengen. In alle toonaarden werd de lof gezongen van

HET STADSBUDGET IS GESTEMD!

LEUVEN staat er goed voor.

En wel zoo goed dat, tijdens de bespreking van het budget, de klerikale oppositie geen woordke repte! Geen woordke!

Achter hoek en kant, op straat en bij persoonlijk gesprek, halen de katholieken wel eens aan dat zij 5 miljoen boni nalieten aan het huidige bestuur, maar vergeten er bij te voegen dat zij, in 1931, voor 5.800.000 fr. leening aangingen.

Welnu van hun 5 miljoen zoogezegde boni heeft Leuven in 1937 nog 3.878.523,20 frank beschikbaar.

De kas is dus nog goed voorzien!

En wat al groote en schoone werken zijn niet uitgevoerd deze laatste jaren? Werken die vele uitgaven meebrachten.

Te meer heeft het huidige bestuur het patrimonium van de stad verhoogd met:

5.228.259,07 fr. in 1933	
1.358.115,67 fr. in 1934	
3.173.187,87 fr. in 1935	
5.300.000,00 fr. in 1936	

of TE ZAMEN 15.461.540,61 fr. In andere woorden:

Leuven is nu, in bezit, 15 miljoen rijker geworden! En er is nog 3.878.523,20 fr. beschikbaar!

alhoewel de toelagen, uitgekeerd door den Staat aan de stad, van jaar tot jaar verminderden en de openbaten van 100 op 90 werden gebracht.

Fezelen de klerikalen, en dit om alleiding te zoeken, dat door het hedendaagsch bestuur TWEE leeningen zijn gestemd, dan verzwijgen zij, wetens en willens, DAT VAN DEZE LEE-NINGEN NOG GEEN CENT VERBRUIKT IS! Geen cent.

Het Gemeentekrediet houdt alleenlijk deze leeningen TER BESCHIKKING van Leuven om in de toekomst en desgevallend nieuwe wijken en groote banen te kunnen aanleggen.

Voor alles wat deze laatste jaren in Leuven tot stand kwam, voor alles wat werd verbeterd en aangekocht, werd door ons schepencollege geen cent geleend.

Dit is te danken aan goed bestuur, aan werkdadigheid en wijsbeleid.

EERE AAN ONS SCHEPENCOLLEGE!

Eere aan het socialistisch-liberaal bestuur!

DE WERKERSBOND van Leuven.

1 avenue - Driek. St. Pierre, Leuvencentrum - 3. (Stad. A. Brouwer)

het eigen grote gelijk en dus het even grote ongelijk van de tegenstander. Elke snaar werd betokkeld om gevoelens van vreugde, woede of verontwaardiging kracht bij te zetten. In die 'goede oude tijd' werden politieke en syndicale standpunten, nog onverbloemd, weinig verhullend, zonder franjes of schroom van op de muren op de argeloze voorbijganger losgelaten. De kleur onderstreepte nog eens extra de politieke oriëntatie van de aanplakbrief.

'Verba volent, scripta manent': herwaardering als erfgoed

In een wereld waar facebook, twitter,

instagram en andere snel verdampende media de boventoon voeren in het publieke debat, heeft de aanplakbrief als papieren drager van een boodschap aan invloed en uitstraling ingeboet en publiek terrein verloren. De politieke strijd wordt niet langer van op de muren uitgevochten. Maar toch. Op de digitale snelwegen worden evenementen aangekondigd of oproepen allerhande de wereld rondgestuurd in een vormgeving die herinnert aan de affiche.

Als historische bron is de affiche lang wat onderbelicht geweest. Omdat ze er zelf veelvuldig gebruik

bescherming.

Digitalisering kan daartoe een eerste stap zijn. In totaal fotografeerden we 1689 gedagstempelde affiches, waarvan 985 of bijna 60 procent alleen al uit de turbulente jaren dertig. Meer dan 1100 kunnen rechtstreeks aan een politieke partij gelinkt worden. Het leeuwenaan-deel (41%) werd door de socialistische partij afgegeven, de katholieken en liberalen waren resp. goed voor 20% en 16%. Van de sociale organisaties bleven 233 affiches bewaard: 101 van de socialistische vakbeweging en 125 van de christelijke arbeidersbeweging. De liberale vakbeweging was ook hier het kleine broertje met 7 affiches. De overige affiches kwamen van uiteenlopende belangengroepen, vooral van zelfstandigen en oudstrijders, of van apolitieke drukingsgroepen of van onbetekenende splinterpartijen. De stad Leuven hield nauwkeurig bij welke affiche binnengebracht werd, waarover die ging, wanneer ze werd opgehangen en welk bedrag aan taksen en zegels dat opleverde.⁶ We zoeken nog naar een middel om de digitaal opgeslagen collectie voor een breed publiek toegankelijk te maken. Dat vraagt man en vrouwkracht. Wie interesse heeft is welkom.

van maakte, was het geen toeval dat de socialistische beweging in 1885 haar eeuwfeest vierde met een tweedelige publicatie onder de sprekende titel *De Rode Verleiding*.⁵ Het werk dat rijklijk putte uit de voorraad van het socialistische archief (AMSAB) droeg bij tot de erkenning van de plakbrief, naast vlaggen, wimpels en banieren als materieel erfgoed. Als papieren informatiedrager is het net zoals het engagement dat ze een stem gaven onderhevig aan slijtage. De drukwerken in het stadsarchief zelf hebben verbazend goed en gaaf de tand des tijds doorstaan en vragen dus verdere

VOETNOTEN:

1 L. ENGELEN (red.), *Cinema Leuven*. Een studie naar de Belgische filmaffiche aan de hand van de collectie van het Leuvens Stadsarchief, Salsa!-cahier 9, Leuven, 2012; de collectie is on-line te consulteren: <http://www.erfgoedcelleuven.be/product.php?catid=40&lang=NL>.

2 Deze werd voor de eerste maal onder de aandacht gebracht door P. VELDEMAN, *Collectie in de kijker: de afficheverzameling van de stad Leuven*, in: Salsa!.doc, 1 (juni 2005), pp. 4-5. In 2006 werd een greep uit de collectie in het stadsarchief te kijk gesteld n.a.v. de gemeenteraadsverkiezingen van 2006: ID., *Verkiezingspropaganda te Leuven (1830-2006)*, in: Salsa!.doc, 3 (september 2006), pp. 2-3.

3 Een kleine 150 affiches zijn afgedrukt in: J. BREPOELS, *Wij zijn de bouwers van een komende aarde*, Leuven, 2011.

4 Zie de publicaties van P. VELDEMAN en L. ENGELEN.

5 F. UYTTERHAEGHEN, L. HOSTE, e.a., *De Rode Verleiding*. Een eeuw socialistische affiches, AMSAB, Gent, 1985.

6 Alleen het register over de jaren 1952 tot einde 1964 bleef bewaard. Voor Kessel-Lo bleven twee registers bewaard, die de periode 1928 tot 1937 bestrijken. SAL, *Archief van de Leuvense gemeentepolitie (1850-1976)*, nr. 473; SAL, *Gemeente Kessel-Lo. Aanplakdienst, Afdeling IV, 1681 bis en 1681 tris*.

De Vismarkt en de Sint-Annemarkt

De Vismarkt is een van de oudste marktplaatsen van Leuven en bezat in de middeleeuwen alle kenmerken van een prestigieuze wijk. In de onmiddellijke nabijheid bevonden zich drie belangrijke geestelijke instellingen: de Sint-Geertruiabdij, het Augustijnenklooster en het refugiehuis van de abdij van Vlierbeek, dat tussen 1423 en 1428 als paleis voor hertog Jan IV werd ingericht.

De Vismarkt en de Dijle

De geschiedenis van de Vismarkt is nauw verbonden met de Dijle, die zich in haar meanderend parcours doorheen de stad in verschillende zijtakken opsplijt om zich uiteindelijk bij het verlaten van de stad weer te verenigen in de Ulake. Haar laatste haarspeldbocht binnen de twaalfde-eeuwse vestingmuur voerde de Dijle tot aan de huidige Vismarkt. Daar ontwikkelde zich in de middeleeuwen een binnenhaven. Tot de aanleg van de Vaart in het midden van de achttiende eeuw, was deze Dijlebocht het centrum van de Leuvense economie. Oorspronkelijk maakte de Vismarkt deel uit van het domein van de Brabantse hertog Jan III. Maar in 1327 stond hij de markt af aan de Leuvenaars in ruil voor een jaarlijkse cijns van 20 pond grote 'tornoise'. Een bedrag dat de stad in drie termijnen diende te betalen.

Het uitzicht van de middeleeuwse Vismarkt

Hoe de Vismarkt er aanvankelijk uitzag, weten we niet. Rond 1441 werd de binnenhaven echter heraangelegd, omdat ze belangrijk werd voor de aanvoer van enorme hoeveelheden steen voor de bouw van het stadhuis en de verbouwing van de Sint-Pieterskerk. Daarom kregen

de rentmeesters in 1441 de opdracht om de kaaimuren te laten vernieuwen en de kade te verbeteren. Om het lossen van zwaar materiaal te vergemakkelijken, voorzag Jan II Keldermans een ca. 20 meter brede trap tegen de voet van de brug om de schepen te ontladen. In 1469 smeedde Geert van Dueringen een ijzeren leuning '*lanx de trappen op de vischmerct, inde middele neergaende met pijleeren*'. Enkele afbeeldingen in de Leuvense prentenatlas bieden ons een impressie van het vroegere uitzicht van de Vismarkt. De 20 meter brede trap is daarop nog duidelijk te zien, evenals de leuning, zij het zonder afdalend deel in het midden. De zijmuur is samen met de kaaimuur tot een L-vormige tafel verhoogd, die waarschijnlijk niet alleen als borstwering diende maar ook werd gebruikt voor het schoonmaken van de vis. De brug in het midden van de prent is de schipbrug, die de Schipstraat verbond met de Borchstraat. Beide

straten heetten nu Mechelsestraat.

In de bewaarde ambachtsrollen zijn ook verordeningen betreffende de vishandel en het vissersambacht opgetekend. Hier vinden we heel wat gegevens terug over de indeling van de Vismarkt. Zo had men heel wat aandacht voor de plaatsing van de verschillende vissoorten op de markt. De banken van de visverkopers waren in twee evenredige rijen lijnrecht tegenover elkaar geplaatst. De eerste groep stond met de rug naar de Dijle gekeerd, de tweede met de rug naar de huizen. Tussen beide werd een ruimte van 8 voet, ongeveer 2,5 meter, open gelaten. Deze brede doorgang bood aan de voorbijgangers de gelegenheid om de vis te keuren alvorens men aankocht. Over de toewijzing van de banken werd door een lotingssysteem beslist. Iedere visverkoper had eenzelfde ruimte tot zijn beschikking namelijk 7 voet op 5 voet.

Vis verkopen volgens de regels van de kunst

De Leuvense vrije visverkopers hadden samen met de beenhouwers het exclusieve voorrecht om binnen Leuven zeevis te verkopen. Anderzijds was het ook hun plicht om de markt voortdurend van vis te voorzien. De buitenlieden mochten echter wekelijks op maandag en vrijdag vrij riviervis verhandelen.

De verkoop van zeevis en riviervis werden dus strikt gescheiden. De vissoorten mochten in geen geval door dezelfde verkopers aan de man gebracht worden. Zelfs leden van één handelaarsfamilie dienden dezelfde vissoorten te verkopen. De groene vis of riviervis moest door de ambachtslieden op de Vismarkt in viskuipen tentoon gesteld worden. Daarbij mochten zij deze soort vis enkel aanbieden op vastgestelde uren. De verse vis of zeevis moest op de Vismarkt op de visbanken geëtaleerd worden. Ook hiervoor golden er strikte regels. Voorschaaldieren, zoals garnalen, steurgarnalen, steurkrabben, kreeften, krabben en kreukelen, golden deze regels evenwel niet. Deze variëteiten mochten, net zoals de droge en de stokvis, overal verkocht worden. Op de verkoop van mosselen waren dezelfde voorschriften van toepassing, zij het dat de ambachtslieden de verkoop ervan tot 11 uur op de Vismarkt moesten centraliseren; daarna mochten de resterende mosselen overal in de stad gevent worden. Oesters daarentegen moesten steeds aan de visbank verkocht worden.

Het vissersambacht werd uitsluitend door mannen uitgeoefend, maar de vrouwen mochten wel 'ventgoed' zoals haring, stokvis, mosselen en garnalen verkopen en hun mannen achter de visbank helpen. Het kappen en versnijden van de vis was echter een strikte mannenzaak. De keurmeester moest erop toezien dat de aangeboden waar nog voldoende vers was. De door buitenlieden in de stad gebrachte riviervis mocht enkel op de dag zelf verkocht worden. Een uitzondering werd

hierbij alleen gemaakt voor karper. Voor de leden van het Leuvense vissersambacht waren de regels veel soepeler. Zij moesten hun klanten enkel verwittigen als de viswaar in kwestie niet meer dagvers was. Indien de vis drie dagen oud was, werd dit door de keurmeester aangeduid door er een witte banier bij te plaatsen. Wie oude en verse vis niet strikt onderscheidde in zijn aanbod, zag zijn waar geconfisceerd en kreeg een geldboete, maar die die bedroeg slechts 0,5 gulden en was dus niet zo afschrikkend. De koper op de Leuvense vismarkt vertrouwde dus maar beter op zijn eigen neus dan op de praatjes van de verkopers.

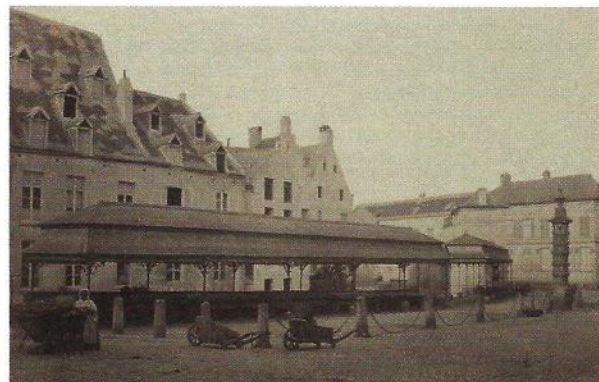
De Sint-Annamarkt en de vishal van Frische

De Vismarkt werd volledig vernieuwd in 1795 naar aanleiding van de afbraak van een gotische kapel die gelegen was op de hoek met Craenendonck, toen het "zonder brugstraatje" genoemd. Deze kapel in gotische stijl was gewijd aan Sint-Anna, vandaar ook de aanduiding Sint-Annamarkt voor deze aanpalende markt. Hier verkocht men minder verse maar nog wel voor consumptie geschikte vis, die uiteraard goedkoper was. Vandaar dat de kwalificatie "t is van Sint-Annemét" in

het Leuvense dialect minder positief is en gebruikt wordt als aanduiding voor minderwaardige goederen. De visverkoop op de Sint-Annamarkt werd na de afbraak van de kapel verplaatst naar de buurt van de Vissersstraat. De rij visbanken aan de kant van de straat werden gesloopt en vervangen door paaltjes in arduin, verbonden door ijzeren kettingen, waarmee de Sint-Annamarkt afgesloten werd.

Een eeuw later, in de jaren 1879-1884,

werd de hele wijk grondig heringericht. De Dijle werd verlegd en gedempt vanaf Craenendonck. Een Dijlearm, die thans door een rioolbuis stroomt, mondt nabij de Sint-Geertruiabdij uit in de Leibeek. In het kader van deze herinrichting kreeg stadsarchitect Eugène Frische (1850-1919) in 1879 de opdracht om ook de Vismarkt te verbouwen en een heuse vishal ervoor te ontwerpen. Op 8 september 1882 vermelden de verslagen van de gemeenteraad dat na een korte plechtigheid in het stadhuis de voltallige gemeenteraad richting Vismarkt trok. Daar nam burgmeester Léopold Vanderkelen een gouden truweel ter hand om onder ruime belangstelling de eerste

steen van de vishal te leggen. Ze werd twee jaar later, op 28 september 1884, in gebruik genomen. De metalen hal stond op een zware arduinen onderbouw en was voorzien van een zinken dak. Grote witte gordijnen hielden het zonlicht buiten, terwijl de open constructie zorgde voor de nodige luchtcirculatie. De vishal raakte na de Tweede Wereldoorlog in onbruik. Ze werd in 1970 afgebroken om plaats te maken voor parkeerplaatsen.

Uitgelicht: postkaart in de kijker

De Grote Markt

De rijke iconografische collectie van het stadsarchief werpt (mede dankzij de collecties van Rik Uytterhoeven en Eugène Sprengers) een bijzonder licht op het verleden van de stad en haar inwoners. Om dat te illustreren sluiten we de Nieuwsbrief af met één beeld dat we er voor de gelegenheid eens uitlichten.

Deze postkaart toont ons de Grote Markt zoals die er aan het einde van de 19de eeuw uitzag. De drukte op het plein, met vrouwen die met voorgebonden voorschoot en winkelmanden van de markt komen, doet vermoeden dat de foto op een vrijdag werd gemaakt. De pui voor het stadhuis is vergroot met een houten podium met op elke hoek een gaslantaarn. Links en rechts ervan staan paardenkoetsen te wachten op passagiers. De herbergen in de negen voormalige kapelaanshuisjes, die tegen de Sint-Pieterskerk aangebouwd waren, hebben hun terrastafels buiten staan. De huizenrij op de achtergrond, de westzijde van de Grote

Markt, dateert van het einde van de 18de eeuw. De middeleeuwse huizen met houten gevels die hier voordien stonden, werden bij een brand in november 1786 volledig vernield. Rechts op de achtergrond zien we soldaten van het Vierde Artillerieregiment, gelegerd in de Sint-Maartenskazernes, die met hun kanonnen door de stad naar het oefenterrein buiten de Parkpoort trekken.

IN BEELD | Een 'schoon' cadeau voor de vrijwilligers

Op 7 februari was het weer tijd voor onze jaarlijkse vrijwilligerslunch om alle vrijwilligers van het stadsarchief te bedanken voor hun inzet en enthousiasme. Dit jaar werden de 'schoners' van het stadsarchief eens extra in de bloemetjes gezet. Zij schonen onze dossiers door deze te ontdoen van metalen voorwerpen zoals nietjes en paperclips en ze daarna in zuurvrije mappen op te bergen. Om hen te bedanken kregen zij van het stadsarchief elk een persoonlijke 'schoondoo' met instrumenten die voor een schoner onmisbaar zijn zoals verschillende soorten ontnieters, een tangetje en pleistertjes voor kleine ongelukjes.